

Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Valviran valvontahavainnot vuodelta 2022 ja alkuvuodesta 2023

Erikoissairaanhoido

Erikoissairaanhoidon pääsyn tilanne on valtakunnallisesti arvioiden heikko, laajalti lainvastainen. Vuonna 2020–2021 pandemiatilanteen ollessa välillä helpompi sairaanhoitopiirit pystyivät tilapäisesti lyhentämään hoitoon jonottavien määrää, mutta vuonna 2022 tilanne heikentyi edelleen. Valviralla oli vuonna 2022 valvonnassa 15 sairaanhoitopiiriä. Sairaanhoitopiireiltä saatujen selvitysten perusteella heikentyneeseen tilanteeseen olivat vaikuttaneet koronapandemia ja siihen liittyvä välttämättömän kiireellisen hoidon varmistaminen, henkilökunnan huono saatavuus ja hoitajajärjestöjen työtaistelutoimenpiteet, jotka lamauttivat jonojen purkua. Sairaanhoitopiirit olivat käyttäneet ostopalveluita ja palveluseteleitä, rekrytoineet lisähenkilökuntaa ja teettäneet lisätöitä. Valvira totesi, ettei kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsy toteudu sairaanhoitopiireissä lain edellyttämällä tavalla ja katsoi, että sillä oli selvästi lainvastaisessa tilanteessa perusteet antaa sairaanhoitopiireille määräys puutteiden korjaamisesta ja epäkohtien poistamisesta. Kun otettiin huomioon muun ohella järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueille, ei Valvira pitänyt tarkoituksenmukaisena antaa sairaanhoitopiireille määräystä. Valvira jatkaa valvontaa vuonna 2023 hyvinvointialueilla.

Iäkkäiden ympärivuorokautisten toimintayksiköiden henkilöstömitoitus

Iäkkäiden palveluiden toimintayksiköiden henkilöstötilanne on ollut jo pidempään valtakunnallisesti haastava työvoimapulasta johtuen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen henkilöstömitoituksen seurannan perusteella vuonna 2022 lakisääteinen henkilöstömitoitus (0,6) alittui toukokuussa 201 toimintayksikössä ja marraskuussa 83 toimintayksikössä. Seurannan perusteella henkilöstön määrä iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa on vuoden aikana noussut ja yhä useammassa toimintayksikössä on loppuvuonna 2022 toteutunut lakisääteinen henkilöstömitoitus. Henkilöstömitoituksen alitukset ovat olleet pääosin vähäisiä. Määrällisesti eniten alituksia oli toukokuussa 2022 nykyisten Pirkanmaan (27), Keski-Suomen (18) ja Varsinais-Suomen (17) hyvinvointialueen toimintayksiköissä. Marraskuun 2022 seurannassa määrällisesti eniten alituksia oli Pirkanmaan hyvinvointialueen toimintayksiköissä (10), muilla hyvinvointialueilla alitusten määrä oli pienempi.

Valvontaviranomaiset ovat valvoneet myös kyselyyn vastaamattomien toimintayksiköitä selvittääkseen toteutuuko näissä yksiköissä lainmukainen henkilöstömitoitus. Kyselyyn vastaamattomien määrä on koko ajan vähentynyt ja siten yksiköiden henkilöstömitoitustiedot ovat aikaisempaa paremmin kaikkien saavutettavissa ja arvioitavissa. Valvontaviranomaisten valvontatoimet voidaan arvioida yleisesti vaikuttaviksi.

Henkilöstön määrällä on merkitystä laadukkaiden palveluiden järjestämiseen, asiakkaiden oikeuksien toteutumiseen ja että heidän palvelutarpeeseensa kyettään asianmukaisesti vastaamaan, joten on tärkeää huolehtia henkilöstömitoituksen lainmukaisesta toteutumisesta.

Lastensuojelu

Lasten, nuorten ja perhepalveluiden valvonnoissa esiin on noussut erityisesti sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, tilapäisten sosiaalityöntekijöiden osaaminen ja ostopalvelusosiaalityöntekijöiden käyttö, jolla on merkittäviä vaikutuksia lastensuojelun laatuun. Riittämättömät sosiaalityön resurssit aiheuttavat ongelmia palvelujen saatavuudessa ja perusoikeuksien toteutumisessa, aiheuttavat eriarvoisuutta asiakaskunnassa ja vaarantavat asiakasturvallisuuden sekä lapsen edun toteutumisen. Kuntavalvonnoissa on tullut esille, ettei kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ole nimetty hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää eikä asiakassuunnitelmaa ole laadittu.

Sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvion ja perhesosiaalityön saatavuuden ja riittävyysongelmat heijastuvat lastensuojeluun esimerkiksi kiireellisten sijoitusten määrän kasvuna. Nämä ongelmat ovat siirtyneet hyvinvointialueille.

Vammaispalvelut

Vammaispalveluissa, ml. kehitysvammaisten palveluissa on näkynyt puute vaativahoitoisten asiakkaiden palveluiden järjestämisessä, erityisesti ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja kuntoutuspalveluissa. Puutteet asumispalveluissa koskevat erityisesti psyykkisesti vaikeasti oireilevia asiakkaita. Sosiaalityöntekijöiden riittämättömyys on johtanut siihen, ettei erityistä tukea tarvitseville asiakkaille ole voitu nimetä omatyöntekijää lain vaatimalla tavalla. Kuntien rekrytointiongelmat ja puutteelliset sosiaalityön resurssit ovat siirtyneet hyvinvointialueille.

Vammaispalvelun sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus ja ostopalvelusosiaalityöntekijöiden käyttö on johtanut siihen, että vammaispalveluosaaminen jää

puutteelliseksi. Siitä johtuen vammaispalvelun asiakkaiden palvelutarpeen arviointi, palvelujen myöntäminen ja asiakkuuden aikainen tilanteen arviointi ei toteudu sosiaalihuoltolain tarkoittamalla tavalla. Vammaispalvelulain mukaiset käsittelyajat ovat merkittävästi viivästyneet.

Ammattihenkilövalvonta

Vuonna 2022 poikkeuksellisen moni sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö haki ammattioikeuden tai ammattinimikkeen käyttöoikeuden poistamista erityisesti hoitajajärjestöjen työtaistelutoimenpiteiden aikana ja sen jälkeen. Päätöksiä poistaa ammattioikeus tai ammattinimikkeen käyttöoikeus tehtiin 997 kpl, kun niitä tehtiin vuonna 2021 46 kpl. Ammattihenkilöihin kohdistuneiden turvaamistoimenpiteiden määrässä ei tapahtunut merkittävää muutosta ja yleisin turvaamistoimenpiteen pääasiallinen syy oli edelleen ammattihenkilön päihdeongelma (n. 55 %). Uutena havaintona ammattihenkilövalvonnan osalta voidaan todeta, että pääasiassa keskushermostoon vaikuttavia lääkkeitä määrätään jonkin verran myös etäpalveluissa.

Valviran havainnot sosiaali- ja terveydenhuollon alkuvuoden 2023 tilanteesta

Havainnot perustuvat aluehallintovirastojen alkuvuoden aikana hyvinvointialueille toteuttamalla ohjaus- ja arviointikäynneillä esille tulleisiin seikkoihin sekä hyvinvointialueiden toiminnasta tehtyihin ilmoituksiin ja asioihin, jotka ovat nousseet esille valvontaviranomaisten yhteistyössä.

Hyvinvointialueiden valmistelussa on suuria eroja organisoitumisessa sekä palvelurakenteen ja toimintamallien yhdenmukaistamisessa. Järjestämisvastuuseen liittyvän omavalvonnan organisoituminen, konkreettinen suunnittelu ja toteuttaminen ovat keskeneräisiä useilla alueilla.

Palveluiden saatavuudessa, jatkuvuudessa ja turvallisuudessa ilmenneissä ongelmissa korostuu henkilöstötilanne. Erityisesti esille ovat nousseet mielenterveyspalvelut, lastensuojelu, hoitoon pääsy ja ikääntyneiden palvelut. Ilmenneet alueelliset sekä alueiden sisäiset erot osoittavat, ettei hoitoon tai palveluun pääsy toteudu yhdenvertaisesti.

Lisäksi on ilmennyt viiveitä yhteyden saamisessa palveluihin, asiakkaiden informoinnissa sekä oikeusturvakeinoihin vastaamisessa.